

(1925 – 2014)

MEMİŞ ORHAN

1943 senesinde Denizli Hapishanesinde Üstad Bediüzzaman Hazretleriyle beraber aynı anda hapis yatan 1925 doğumlu bir zata, Buldan'da hayatta olduğunu duyunca çok heyecanlandım. Hemen Buldan'a gidip hatıralarını kaydettik. Anlattıkları o kadar önemli ve farklıydı ki Buldan'a ikinci defa gidip, eksiklerimizi tamamlama ihtiyacı duyduk. Adı geçen zat Memiş Orhan Ağabeyimizdir.

Memiş Orhan, Denizli Hapishanesinde Hz. Üstad'la yatmış, ona abdest suyu dökmüş, birisi kendisine aid olmak üzere iki kerametine şahit olmuş. Ama Memiş Ağabey o gün de, bu gün de dünya çapında gelişip büyüyen hizmetin, bütün dünyada okunan Risale-i Nur'un neredeyse hiç farkında değil. Memiş Ağabeyin bizi cezbeden tarafı da bu oldu aslında. Tatlı bir Denizli şivesiyle o kadar tasannusuz, tekellüfsüz, sâfiyane, olduğu gibi fitri bir ahvalde anlattı ki yaşadıklarını; bizi adeta o günlere götürdü. Fitriliğini bozmak endişesinden dolayı mahalli şivesini, ifadelerini olduğu gibi yazmaya çalıştım.

Memiş ağabey bizi bazen güldürdü, bazen düşündürdü, bazen de dehşete düşürdü. Evet, bir ara dehşete düştük; zira Memiş Orhan Denizli Hapishanesinin Risale-i Nur girmezden evvelki durumunu, zavallı, biçare mahpusların perişan vaziyetlerini, insanlığı insanlıktan utandıran vahşî hallerini anlatmaya başlayınca ürperdik, irkildik, hatta korktuk. Hatıraları sonuna kadar dinleyince de Aziz Üstad'ımız Hazreti Bediüzzaman biraz daha büyüdü gözümüzde. Ona ve o mübarek eserleri Risale-i Nur'a bağlılığımız daha da perçinlendi. Meğer bu asır insanların ne kadar çok ihtiyacı varmış böyle müşfik bir Üstad'a...

Denizli mahkûmlarının önceki hallerini Tâhirî Mutlu ve Refet Barutçu ağabeylerden dinlemiştim. Onlar makamları gereği, "Bu önceki caniler daha sonra tahta bitini bile öldüremez oldular" deyip geçiyorlardı. Memiş Ağabey ise "Kabr-i kalpten hakaik çıplak olarak çıktı" kabilinden anlatıverdi, o halleri. Eğer batılı tasvir hatasına düştümse Allah'tan af, okuyucularımdan helallik diliyorum.

Memiş Orhan ağabeyimiz aslında, Külliyyatın muhtelif yerlerinde ifade edilenlerin fiili tefsirini canlandırmış oldu bize. Şöyle:

"Bunun bir numunesi Denizli Hapishanesidir. Oraya Nurlar ve o mahpuslar için yazılan Meyve Risalesi girmesiyle, üç dört ay zarfında iki yüzden ziyade o mahpuslar öyle fevkalâde itaatli, dindarane bir salah-ı hal aldılar ki; üç dört adamı öldüren bir adam, tahta bitlerini öldürmekten çekiniyordu. Tam merhametli, zararsız, vatana nâfi' bir uzuv olmaya başladı." (Lem'alar 262)

Hapishanelerin ıslahhaneye dönmesi Tarihçe-i Hayat kitabında da şöyle ifade edilmektedir. "Bediüzzaman, her girdiği hapisteki mahbusları irşad eder, hapisteki bazı câniler, koyun gibi bir hâl alır. Hapiste dahi tecrid-i mutlak içinde bırakıldığı halde, hapishane bir Nur mektebi vaziyetine girer. Bunun için, girdiği hapishanelere 'Medrese-i Yûsufiyye' der. Hattâ Denizli Hapishanesinde bir kısım gençler Medrese-i Yûsufiyye'den ayrılmak istemeyerek, 'Bediüzzaman daha burada kalırsa, biz kendimizi suçlu gösterip ceza alacağız, ondan ayrılmayacağız, Risale-i Nurdan ders alacağız...' demişlerdir." (Tarihçe-i Hayat 542)

Memiş Orhan, şimdi hayıflandığı gibi ne yazık ki Hz. Üstad'la çok fazla kalamamış. Hapishanede ıslah ve terbiye olan mahpusların son durumlarına tam olarak şahit olamamış. Bunu kendisi de belirtti. Hatıralarda adı çok geçen "Beylerbeyli" nam ile ünlenmiş Süleyman Hünkâr ağabeyimiz ise Denizli Hapishanesinin, Meyve Risalesi'nin en önemli meyvelerinden birisidir.

Memiş Orhan'ın varlığını bana haber verip, çekimlerde de yardımcı olan Buharkent'ten Hakan Küçük kardeşime çok teşekkür ediyorum.

Memiş Orhan Anlatıyor:

Denizli'nin Buldan kazasındayım. 1925 doğumluyum. Hayatımız çiftçilik ve rençperlikle geçti. 1942 senesinde kız kaçırma hadisesi yüzünden Denizli Hapishanesine düştüm. Olmadı o da (gülüyor). Boşuna yattık dokuz ay. Burada değil Sarayköy'de oldu olay. Tabi vilayette kaldık, vilayette dokuz ay yattım. Bizim yattığımız Denizli Hapishanesi şimdi yok, taşınmış başka yere. Bu olay olduğunda 17 yaşındaydım. Çocuk koğuşunda kaldım ben.

1943 senesinde Bediüzzaman ve talebelerinin yattığı Denizli Hapishanesi. Bu hapishane sonradan yıkıldı.

İLK GELİŞLERİNİ ÇOCUK KOĞUŞUNUN PENCERESİNDE GÖRDÜK

Ben içerde iken geldi Bediüzzaman ve talebeleri. İkinci vaktinde geldiler onlar. İlk geldikleri gün, -eski-hapishanenin önü boştu, orada yataklarına dayanıp oturdular, okudular. Hepsinin kucağında kitaplar vardı. Biz çocuk koğuşunun penceresine çıktık, baktık. Çocuk koğuşundan, pencerelerden görülüyordu orası. Biz büyük olduğumuzdan gördük. Diğer çocukların çoğu tıfıldı, onların okuduklarını göremediler.

Onlar gelmeden iki-üç gün önceden derin bir hoca gelecekmiş diye hapishanede duyulmuştu. Bediüzzaman daha hapishaneye gelmeden ün aldı, ünü geldi. Bir hoca gelecekmiş, her şeyi biliyormuş diye nam aldı evvela. Ne dersin cevap veriyormuş dediler. Herkes bunu konuşuyordu. O zaman 650 mahkûm vardı hapishanede. Geleceği duyulunca bugün gelecek, yarın gelecek derken, sonunda geldiler. O gün soğuk yoktu, bahar mevsimiydi galiba.

Memiş Orhan'ın, Denizli Hapishanesi önünde bekleyen Risale-i Nur talebelerini gördüm, dediği manzara. Ağabeyler hapishane önünde. Sene 1943.

BEDİÜZZAMAN DÖRT DEFA YEMEKHANEDEN YEMEKHANEYE GÖNDERİLDİ

Akşamüstü hepsini Ağır Cezanın hapishanesine aldılar. Bediüzzaman'ı ilkin Ağır Ceza'nın yemekhanesine koydular tek başına; diğerleriyle konuşmasın diye. Yatağı ordaydı. Cezaevi dört beş bölümdü. Kible tarafına geliyordu bizim çocuk koğuşu. Ağır Ceza Yemekhanesi ayrı bölüm olduğundan haberimiz olmazdı. O yemekhanenin ufak bir penceresi vardı bir tane. Oradan konuşmuşlar ağır cezalıları, talebeler hocayla. Millet yıkacak hapishaneyi. Bediüzzaman'ı oradan alıp, mevkuf yemekhanesine geçirdiler. Orada diğerleriyle konuşulamıyormuş dediler. Oradan da hafif cezalıların yemekhanesine geçirdiler. Yemekhaneden yemekhaneye... Halk ile onu temas ettirmiyorlardı. Açıkta da kimsenin konuşması yasak... Hoca döndü geldi en sonunda çocuk koğuşunun yemekhanesine. Bizim bulunduğumuz bölüme. Diğer koğuşlarda büyükler var, onunla konuşuyorlar; biz çocuğuz diye verdiler bizim bölüme. Biz hocayla konuşsak da gardiyan konuşmayın demezdi.

GARDİYANDAN ABDEST SUYU VAZİFESİ

Çocuk koğuşunda büyük olarak bir Halil vardı, bir de ben varım. Öteki çocuklar ufak, tefek... Çocuk koğuşunun idaresi, iki kişi bizim elimizdeydi. Ertesi gün gardiyan çocuk koğuşunu topladı, tembih etti bize; "Hocanın mangalını yakacaksınız, suyunu ısıtıvereceksiniz, kalktığı zaman sırayla eline suyunu döküvereceksiniz, sıraya koyun" dedi. O gün vazife alan erken kalkıp, ne işi varsa görececek hocanın işini. Biz o gardiyandan aldık vazifeyi. Öylece konuşabildik biz hocayla.

Teneke kapaklı mangallar vardı. O zaman ağaç kömürü (odun kömürü) vardı, yer altı kömürünü o zamana kadar görmemiştim daha ben. Kömürü yaktıracak bir şey de yoktu yanımızda. Kâğıtla falan yakmaya gidiyorsun. Kâğıt, yonga, şudur-budur ne varsa koyuyorsun, o kâğıdı yakıyorsun. Ağaç kömürü öyle yanıyordu. Bu kömürün yanması biraz telaşlı... Bir abdest ibriği vardı onun, saplıydı. Abdest suyunu iltivermek için yakıveriyoruz biz mangalı.

YARIN TAHLİYE OLACAKSIN, YATAĞINI BAĞLA

Yarın için benim mahkemem vardı. Halil'e "Yarın benim mahkemem var, bugün ben yakıvereyim hocanın mangalını" dedim. Benim maksadım "Neylersen neyle, yarın çıkacak mıyım, çıkmayacak mıyım, ben onu soracağım hocaya, içimden geçen o." O da "Tamam yakıver" dedi. Halil'le aramız iyiydi.

Mahkemeden bir gün evvelsi, hocanın mangalını yakıverdim, ibriğini mangalın üstüne koyuverdim. İkinci vakti abdestinin suyunu döktüm eline, nasip oldu. Her namaz vaktinde abdest alırdı. Abdest aldırıldığı yer yemekhanenin içi.

Bediüzzaman geldi elini kolunu sıvadı, oturak vardı, onun üstüne oturdu. Ben döküverdim ellerini yıkadı, yüzünü yıkadı falan, sıra ayağına geldi. Eğildiydim döküvereyim diye. "Evladım ayağa su dökülmez" dedi. İbriği koyuverdim yere. İbriği aldı, ayaklarına bir eliyle su döktü, bir eliyle kendisi yuğdu. Peşkiri vardı, ellerini, yüzünü sildi. Ben ayakta dineliyorum gayri, gitmedim, bekledim.

Abdest aldıktan, elini yüzünü sildikten sonra Bediüzzaman oturdu, ben dineliyordum. Bir şey diyeceğimi anladı "Evladım sen bir şey konuşacaksın konuş bakalım" dedi. İlk konuşuverdiği bana bu oldu. Ben konuşmadan diyor bunları bana. Ben söylemeden bileceğini biliyordum gayri zaten. Ne dediğimi hatırlamıyorum, herhalde hocam demişimdir. Ahmet ağa diyecek değildim herhalde. Ben daha askere bile gitmemiştim. "Yarın mahkemem var, onbirinci mahkeme (duruşma) acaba yine tevkif mi oluruz, tahliye mi oluruz?" dedim. "Sen sabahtan evvel erkenden kalk, millet yatarken her yerine su değesiye kadar gusül abdesti al. Götüremeyeceğin bir şey varsa arkadaşlarına ver, üzerine koyma, yatağını bağla. Sen yarın çıkacaksın" dedi bana. Sonra o kalktı gitti. Onunla benim konuşmam bu kadar oldu. O sırada benim derdim dışarı çıkmak olduğundan başka bir şey konuşmak aklıma bile gelmedi. Yatağını bağla dedi ya, asıl o sevindiriyordu beni. Ben güleçtim herhalde, Halil benimle eğleniyor; "Sen biraz evvelsi gibi değilsin" diyordu bana.

Sabah gardiyanlar yarım saat kala "Mahkemeciler!" diye bağırdılar. Bağırıyorlardı... Kimin o gün mahkemesi varsa salona çıkar, kelepçeleri takarlar, hep beraber yürüyüşe... Benim gece belki iki saat, üç saat uykum vardı. Kalktık sabahleyin. Ben çanak, kaşık ne varsa verdim, yatağımı bağladım. Yatağımı bağladığımı görünce Halil "Yahu sen ne yapıyorsun?" dedi. "Ne var?" dedim. "Yatağı bağılıyorsun" dedi. "Belki tahliye olacağım" dedim. Yalnız tahliye olanları koğuşa katmıyorlar, müdür odasına gidiliyor ama çıkana hapishane yasak. Yani düşmanı varsa bıçaklayıveriyorlar içerde, çıkarmıyorlar. Hapishanenin türlü türlü işleri var.

BİR AY DAHA KALSAYDIM HAPİSHANEDE, HOCADAN HER ŞEYİ ÖĞRENİRDİM

Hâsılı hâkim söyledi, söyledi... Üle biz dokuz ay yatmışız, iki buçuk ay ceza verdiler bana. Arayalım yok, soranımız yok. Onbir mahkemeye çağıldılar, karar vermediler. Hâkim iki buçuk ay ceza verdi, kırk lira masraf, o günün parasıyla çok para. Hâkim bir şey dedi ama gayri kendi dalgamdan ben anlayamadım. Jandarmalar vardı biri bir yanımda, biri bir yanımda. Biz çocuğuz hâlbuki daha. Onlara “yanınıza almayın” demiş. Har zamanki ikinci kapıdan değil, jandarmalarla bodruma doğru gidiyoruz. Jandarmalar sen bu kapıya git dediler bana. Diğer kapı mahkûmların hapisaneye gittikleri kapıydı. Allah’a şükür biz çıktık... Bekledim dışarıda bunlar bir şey der diye, hâlbuki ben bırakılmış. Geldik Buldan’a. Eğer ben bir ay daha kalsaydım hapisanede, hocadan her şeyi öğrenirdim.

HAPİSHANENİN DÜZENİ ÇOK BOZUKTU, BEDIÜZZAMAN GELİNCE DURUM ÇOK DEĞİŞTİ

Hocalar gelmeden önce hapisanenin düzeni çok bozuktu. Bediüzzaman gelince durum çok değişti.

Beylerbeyli Süleyman; O bizim babamızı gayri. Büyük hapisaneler daima iki yarıdır. Tavaslılar ve Beylerbeyli taraftarları. Bunlar bir ara çatıştılar... Bu yanda olanlar Sarayköy, Buldan, Yüreğir Süleyman Beylerbeyli taraftarları; diğer yanda Tavaslılar. Tavas’tan üç kişi Beylerbeyli’nin düşmanı... Recep bey diye gardiyanın biri, Sarayköy’ün köyündendir. Beylerbeyli iş görüyordu bu gardiyanla; onlardan ya, bıçağı mıçağı kattırıyordu hapisaneye. Ötekilerin de (Tavaslılar) vardır gardiyanları, bir sürü gardiyan var ya... Tavaslı Hasip, Süleyman’ın muğberiydi (düşmanı)...

O mahkûmların konuştukları yerde su vardı saplı tenekelerle. Alıp gidip milleti çıkarıp koğuşları yıkarlardı. Bir gün Tavaslılar koğuştan çıkmışlar, tabi kapıyı kilitlemişler çıkmışlar. Beylerbeyli’nin suçuları da koğuşu yıkamaya çıkmış. Çıkınca onların koğuşlarının kapısını salladılar, kilitli. Bir gürültü çıktı, bıçaklar hazırlanmış, hasip çıktığı gün bıçaklanacakmış meğer. Bir patırtı, Beylerbeyli’nin Ağır Ceza’nın suçuları onlardan ikisine delik açmışlar. Hem kabadan, hem bacaktan bıçaklayıp geliyorlar. Çocuk koğuşunun kapısı böyle o kapının karşısında. Arkadan bıçağı yiyorlar, aynı harara (balya) girer gibi giriyor ‘çatırt’ diye bıçaklar. Kaba ete giriyor... Laz Dursun vardı, şöyle burma bıyıklı bir adam, sürgün gelmişti bir yerden, Beylerbeyli’nin yanına geldi. Laz Dursun, Beylerbeyli ile bir münakaşa etmiş, takunya ile pataklaşmışlar Süleyman’la. Dursun düşman olarak Tavaslıların tarafına geçmişti; biz “Eyvah! Tavaslılar kuvvetlendi” diyorduk. Ama o öylesine geçmişmiş oraya, dalavereci; hapisanenin çok dalavereleri vardır. Laz Dursun’da bıçak yok, sandıktan bir kırık almış, yarmış, jiletleri sokmuş yarı yarıya kadar, orayı çivilemiş. Kurnaz adamdı. Çeki çekiveriyor Tavaslılara, o bıçaklanan adamların yüzlerine... Tavaslılara arkadan bıçaklar giriyor, önden jilet yiyorlar. Neyse bu kısım bu kadarla yetiversin gayri artık...

BEDIÜZZAMAN BEYLERBEYLİ’NİN EKMEĞİNİ YEMEDİ

Hapisanenin kabadayı Beylerbeyli Süleyman bizim hemşerimizdi, babamız gibiydi orada. Beylerbeyli yemek çıkarıyordu akşamları. Bediüzzaman geldikten sonra bir gün gardiyanı çağırıyor, hocaya ekmeği gönderiyor kahvaltıda. Hoca ekmeği yememiş. Süleyman, Bediüzzaman’ın yanına gitmiş konuşmuş, öğrenmiş sebebini. Beylerbeyli açık açık değil de, akşam karanlığında, sabah karanlığında -gardiyan adamı olduğundan- hocaya geçebiliyordu gizlice.

Denizli’den birisinin bahçe arasında evinin önünde bir azadı (meşe ağacı) varmış, onun gölgesinde oturur, kalkarmış. Odun kesen hırsızlar çoktu; geceleyin ay aydınlığı ile adamın gitmişler bağ evine, -herhalde insan yoktu o sırada- ağacı odun etmişler, getirip satmışlar fırına. O ekmeği de, o odunun ateşine denk gelmiş meğer. Bediüzzaman o ekmeği hiç yememiş.

Ağacın sahibi hırsız arıyor, yüreği yanık. Bediüzzaman haramdan gelen ağaçta pişen o ekmeği yer mi hiç. Benim hapisaneden çıkacağı mı biliyor da, o ekmeğin o odundan piştiğini niye bilmesin.

Bu hadise o zaman bütün hapisanede herkes tarafından duyuldu ve çok konuşuldu. Mahkûmlar, herkes duydu, herkes inandı.

Önceden hapisanenin dayısı, sonradan Nur Talebesi olan Beylerbeyli Süleyman’ın, Bediüzzaman Hazretlerine hapisanede hizmet ettiğine dair bilgi, Emirdağ Lâhikasında şu şekilde geçmektedir:

“Bizimle çok alâkadar ve hapisanede görüştüğümüz veya bana hizmet eden Beylerbey’li Süleyman ve Tavaslı Mehmed Çavuş gibi ne kadar dostlar varsa, hepsine çok selâm ediyorum ve her vakit manevî kazançlarımıza ve dualarımıza dâhildirler.” (Emirdağ Lâhikası 59)

**Denizli'nin Beylerbeyli köyünden hapishanenin kabadayısı
Süleyman Hünkâr'ın 1943 Denizli Hapishanesinde iken çekilmiş fotoğrafı**